

Odyssey of Obliviousness

Three Weeks תשע"א

קריאי מתע

2

הפסוק שבדברי נבואת ישעיהו המעיד שירושלים לקוה מיד ה' כפליים ככל חטאתיה, עורר את המיהתם של חז"ל לדרוש. הן לא השור הקביה לעוות וכן, שהיו יחזרו תמים פעלו כי כל דרכו משפט, אם כן הייתכן שיטבלו ישראל יותר מאשר חטאו? איך אפשר שלקו ישראל בכפליים מעונותיהם? היש לך עיוות דין גדול מזה?

על כך השיבו חז"ל שאמנם היה זה בדיוק באותה מידה שבה הם פעלו. הם חטאו בכפליים, ולפיכך כפולה היתה מכתם.

אלא שעדיין הדבר טעון הסבר: מדוע הכפל שבו התבטא חטאם? ברור שלא על הישוב של כפל מספרי הצביעו חז"ל, אם כן מה משמעות החטא הכפול והמלקות הכפולות שבאו כגמול על כך?

החורבן הנורא שנחת על עם ישראל לא מאליו נגרם. הלפיד שהושלך על ידי אותו חייל רומאי הוצית את האש במקדש, לא במקרה הושלך. צורר ישראל שאמר "ערו ערו עד היסוד בה", לא הם היו הסיבה לחורבן. אמנם הם היו בבחינת המקל שחבט וייסר את ישראל, אולם מקל ושבת לעולם אינם הגורמים, הם רק אמצעים האוחזים ביד המכה.

הסיבה האמיתית שבגללה ספג עם ישראל את מכות החורבן נעוצה היתה במישור הרוחני. חטאי העם הם שעשו את החורבן לבלתי נמנע. התורה הודיעה על האפשרות של החורבן אלפי שנים בטרם אירע, ואף הנביאים התייעו על כך השכם והערב.

כיון שכן, אם ברצוננו לא רק לכבות ולקונן על החורבן, אלא גם לחזר אחר גורמיו, כדי לברוק מה ביכולתנו לעשות בשביל לסלק גורמים אלו, שומא עלינו להפגת מבטנו לעבר השפל הרוחני שהיה בעם. בתחום זה בדידנו מרחב פעולה. אם נעליח להתעלות משפל זה, נתרם בכך את חלקנו לגאולה שאליה הגנו נכספים.

3

אדשת שפתינו | תשעה באב | ד"ט

הגמרא בנדרים (פא,א): אמר רב יהודה אמר רב, מאו דכתיב 'מי האיש החכם ויבן את את זאת (ירמיהו ט) דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פרשוה, עד שפירשו הקב"ה בעצמו. דכתיב: 'ויאמר ה' על עוזבם את תורתו וגו', היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב: לומר שאין מברכים בתורה תחילה, - עכ"ל הגמרא. ובביאור דברי הגמרא עוד ידובר להלן. אך עכ"פ מבואר שהארץ אבדה על שלא ברכו בתורה תחילה.

אבל בחז"ל מצאנו גם טעם אחר, וכך שנינו במסכת יומא (ט,ב): "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים". ובהמשך הגמרא שם מבואר דבית שני חרב משום שנאת הנם שהיתה בו. אבל עכ"פ יש כאן טעם אחר ממה שהבאנו לעיל מהגמרא נדרים, ובאמת צריך עיון גדול, דאם עברו על ג' עבירות הכי המודות, האיך זה שהחריב נשאל לחכמים ולנביאים ולא פרשוה, וכי החכמים והנביאים לא ידעו על העבירות החמורות הללו שישאל עוברים?

אולם במקום אחר מצאנו בחז"ל עוד שבעה טעמים אחרים לגמרי, והוא בגמרא מסכת שבת (קט,ב): "אמר אביי, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת וכו', אמר רב אבהו: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן וכו'. אמר עולא: לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה בהם בושת פנים זה מזה וכו'. אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר הנינאי: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה וכו'. אמר רב יהודה: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטו בה תלמידי חכמים וכו'. אמר ר' יצחק: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשושו קטן וגדול וכו'. ואמר רבא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה וכו'. - עד כאן תוכן דברי הגמרא במסכת שבת (שם). הרי לנו טעמים שונים לגמרי מהטעמים שהבאנו לעיל.

290 | רצ | מדרש | איכה פ"א ס"ז | רבה

הטאו בכפלים, דכתיב, (איכה א, ח) 'הטא חטאה ירושלים, ולקו בכפלים, דכתיב, (ישעיה מ, ב) 'פי לקחה מיד ה' כפלים כגל חטאתיה, ומתנחמים בכפלים, דכתיב, (שם שם, א) 'נתחמו נחמו עמי, יאמר אליהם.

קליק אלפא ביתא קדמאה

They sinned doubly, as it is written (Lam. 1:8), "Jerusalem has sinned a sin," a double expression. They were punished doubly, as it is written (Isa. 40:2), "For she has received from the hand of God double for all her sins." And they will be comforted doubly, as it is written (ibid. 40:1), "Comfort, comfort My people, your God will say."

4

Another cause: אמר רב עקיבא בריה דרב שמעון ב"ר אבא אמר רבי שמעון ב"ר אבא אמר רבי חנינא - Rav Amram the son of R' Shimon bar Abba said in the name of R' Shimon bar Abba who said in the name of R' Chanina: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה - Jerusalem was destroyed only because they did not admonish one another. - as [the verse] states: "Just as this hart walks in a herd with the head of this one next to the tail of that one, so too did the Israelites of that generation bury their faces in the ground to avoid seeing the wrongdoing around them, and they did not admonish one another."¹²⁰

מזה חרב, כלומר שהשאלה היתה על חורבן בית המקדש. ועל כך משיבה הגמרא דמקדש ראשון חרב מפני ג' עבירות חמורות שעברו, ואילו מקדש שני חרב מפני שנאת הנם שהיתה בו. הגמרא במסכת שבת שהבאנו מדברת על חורבן ירושלים "לא חרבה ירושלים אלא מפני וכו' ועל חורבן ירושלים בלבד נאמרו כל הטעמים שהוזכרו בגמרא. אבל הגמרא במסכת נדרים תמזה "על מה אבדה הארץ" השאלה ששאל ירמיהו הנביא (פרק ט) כלשונו "על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלע עובר", וירמיהו הנביא מדבר על אבדן הארץ וכפי שהסביר שם המלבי"ם: יכי גם שעשו ה' את ישראל בעבור עונותיהם, לא היה ראוי שתאבד הארץ לגמרי עד שלא תהיה ראויה ליישוב כלל, כדכתיב 'גפרית ומלח שריפה כל ארצה'.

the exchange and called over the offended party. "Let me ask you a question," he said. "The Gemara says that Jerusalem was destroyed because people insisted on adhering to the letter of the law. Because people insisted on the exact letter of the law, they refused to bend or give an inch. They insisted on their full rights. But what does this mean? Doesn't the Prophet tell us that it was destroyed because of the prevalence of idolatry, bloodshed and adultery? I'll tell you what it means. If the people in Jerusalem had been willing to forgive each other, then the Almighty would have forgiven them even for the horrendous sins of idolatry, bloodshed and adultery. What caused the downfall of Jerusalem? Its people's refusal to forgive."

Two Jews with the identical record can come before the Heavenly Court, and they can receive entirely different judgments. Hashem may forgive one and grant him a good year, while He punishes the other one severely. How can this be? The one who is willing to forgive will be himself forgiven. Our Sages told us so. We can take it to the bank.

Forgiving other people, that is the key. Not just a grudging forgiveness. True forgiveness emanates from a generosity of spirit, an attitude of magnanimity. That is what Hashem wants to see from us.

250

TIMELESS SEASONS

R. Pinchas Roberts

17

The prophet Yirmiyah, author of *Megillas Eichah*, writes of Jerusalem as *חטא חטא ירושלים* — usually translated as a city that has "greatly sinned" (*Eichah* 1:8). However, the use of the double verb is explained by our Sages as meaning "sinned doubly", but they do not elaborate on this dual sin. Another problem is why Jerusalem, in particular, is branded more than the rest of *Eretz Yisroel*. The type of sins which gave rise to the *churban* as detailed in tractate *Yoma* (9b), do not appear to be connected with the capital city more than anywhere else.

According to our Sages in the Midrash, the name "Jerusalem" is a combination of two separate attributes: *ירושלים*, meaning "fear" and *שלום*, "peace" — hence *ירושלים*. When Avrohom Ovinu took his beloved Yitzchok, to slaughter him on a place which was designated later as the Temple mount, that site was selected forevermore as *ה' בהר ה'* (*Bereishis* 22:14). Avrohom's submission to the will of Hashem amounted to the greatest demonstration of awe and respect ever displayed by man to his Creator, and identified that mount as the abode of *יראה* and the domicile of the Divine presence.

The second half of the name, *שלום*, denoting peace and harmony is also well-founded, and has its roots in the lifetime of Yaakov Ovinu. The Torah relates that he decided to rest on that same spot and gathered *מאבני המקום* (*Bereishis* 28:11). He gathered twelve stones in order to protect his body. Those stones, however soon joined together and became one, as the verse records, *ויקח את האבן* (*ibid.* 28:18), the singular form indicating that the twelve stones formed into one. The number twelve represented the twelve tribes of the future *klal Yisroel* which, in that sacred place, would unite into one kindred unit and serve Hashem together in the *Beis HaMikdash*. In particular, they would all converge on Jerusalem over the *yomim tovim* and celebrate in a spirit of peace and friendship, turning it into *ירחינו* (*Tehillim* 122:3). No more private and independent *banos* were allowed because they fragmented the people. For the same reason נתחלקה "Jerusalem did not belong to one specific tribe" (*Yoma* 12a): it was the property of one unified nation.

"אמר ר' שמעון בר אבא אמר ר' הנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שרית כאילים לא מצאו מרעה, מה איל זה ראשו של זה בצד וזכו של זה, אף ישראל שכארתו הודר כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה." ומפני כך חרבה ירושלים מפני שעשו עצמם כאינם רואים או מתרצים עצמם שבלאו הכי לא ישמעו. אבל אליבא דאמת הנה בדבר הספורש בתורה צריך להוכיח אפי' אם לא ישמעו, ואפילו בדבר שאין מפורש בתורה, סהיכן הוא יודע כי לא יקבל השני את תוכחתו? הרי מדברים על תוכחה שבין חבר לחבר שיכול להוכיחו בנחת. יש אדם שלומד סדר שלם, ובסוף הסדר הוא מחריב את ההשפעה, על ידי שמונע עצמו מלהוכיח לפי שנוהג בדבר לא נכונה בין אדם לחבירו.

התכלית של אכילות דתשעה באב הוא בנין בית המקדש. ואמנם בכל מעשה מצוה ומעשה תורה בונים את בית המקדש, אלא שהחריבים ומחריבים אותה על ידי כל הדברים האמורים.

15

ומעתה עלינו להבין את הקשר והשייכות בין העבירות שנעברו לבין העונש שנענשו והארץ אבדה על "עונם את מוכתי" — שלא ברנו בתורה בתחילה. וירושלים חרבה בגלל כל הסיבות שמביאה הגמרא במסכת שבת. ואילו המקדש חרב בגלל ג' עבירות חמורות שנעברו במקדש ראשון, ובגלל שנאת חנם שהיתה במקדש שני.

ומכאן נלמד שעיקר קיומה של הארץ הוא בשביל התורה "בראשית" — בשביל התורה שנקראת ראשית. וכמו שאמר דוד המלך "יתן להם ארצות לאומים למען ישמרו מצוותיו ותורתו ינצוד". הארץ ניתנה לעם ישראל רק כדי שישמרו מצוות ה' ולא כדי שיחיו חיי הפקר שאת זאת אפשר גם בארצות אחרות בעולם. ארץ הקודש ניתנה לחיים של קדושה וקיום התורה. וכאשר לא מחשיבים את התורה כפי שהיה ראוי להחשיבה, כי אז זענף נשטט מפני יושביו, ועל זה אבדה הארץ.

ירושלים חרבה בשביל יראת השמים שלא היה בה. כי ירושלים יסודה הוא ביראת שמים, ואף שמה של העיר מעיד על כך "ירושלים" — ירא השם, כל הטעמים שהגמרא מנתה היא תוצאה של חוסר ביראת שמים. מי שאין לו יראת שמים אינו שומר שבת כהלכתה, ואינו מוכיח את חבירו אולי מפני שדבריו לא ישמעו וגם זה מפני שלא היה בהם יראת שמים. כבר כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה דשכינה לא זזה לעולם (מן המקדש, וגם מירושלים). וכאשר אין בירושלים יראת שמים, כי אז נשטטת הקרקע תחת יושביהם, יושבי ירושלים, ועל זה מקונן ירמיהו "איכה יושבה בדר העיר רבתי עם".

המקדש נבנה בזכות השלום ואהבת איש את רעהו, ולכן דוד המלך לא זכה לבנות את בית המקדש מפני שהקבי"ה אומר לו שהיה איש שופך דמים. אמנם כל מלחמותיו של דוד המלך היו מלחמות מצוה, וכולם נעשו כדת וכדון תורה ועל פי ה'. אבל סוף סוף הוא שפך דמים, וכמו שאין מניחים ברזל על חמובת, כי הברזל מקצר ימיו של אדם והחמובת מאריך ימיו של אדם, כך אי אפשר שאדם

שקוצר ימיהם של אנשים (גם אם עשה זאת כדון) הוא יהיה זה שיבנה את בית המקדש שהוא סמל לשלום ולשלימות ולאהבת איש את רעהו. ולכן שלמה המלך, שלמה שהוא שלימות והוא גם שלום, והוא גם שלם, הוא זה שזוכה לבנות את בית המקדש.

ג' העבירות שנעברו במקדש ראשון הם סתירה מוחלטת לכל מהותו של בית המקדש, שנאת חנם שהיתה במקדש שני גם היא סתירה מוחלטת למהותו של בית המקדש. ועל כן אחו"ל שמקדש ראשון ושני חרב בגלל הדברים הללו שעברו עליהם וסתרו את עצם מהותו של המקדש.

לאמור, כדי לזכות בארץ ישראל, בירושלים ובבנין בית המקדש צריכים לפחות שלושה דברים יסודיים ובסיסיים, הם: תורה, יראת שמים, ושלום ואהבה בין אדם לחבירו. זה מה שאנו מבקשים: יהי... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך ושם נעביר ביראה בימי עולם ובשנים קדמוניות, כי ניהמיק יבנה רק בתוך ארץ ישראל בנות בנות יתן חלקינו בתורתך. וביהמיק יבנה רק בירושלים הבנויה שיקיים בה יושם נעבדך ביראה.

18 Even the Beis HaMikdash itself was built on the basis of equality and oneness. The Torah restricted the contributions of rich and poor alike העשיר לא ירבה והדל לא ימעט (Shemos 30:15) and the result was תוכו רצוף אהבה (Shir HaShirim, ch. 3) — a building bespeaking love and born out of likeness and parity.

Our present exile, say the Sages, was caused by sinas chinam, baseless hatred (Yoma 9b). People lived and worked together but concealed their dislike for each other in the recesses of their hearts. Their antipathy had no halachic grounds (see Rashi on Shabbos 32b) and as such transgressed the prohibition of לא תשנא את אחיך בלבבך (Vayikra 19:17) — festering and spreading on a national scale.

What, however, made this sin even worse was that it also occurred in Jerusalem — the abode of יראה and שלום. Someone who hates but hides it to avoid detection shows no fear of God who can detect our innermost thoughts. In His Divine presence, our heart is laid bare, and to display this lack of respect and awe in the city of יראה was a crime of major proportion. But sinah had another terrible consequence. It ripped asunder the precious fabric of peace and unity that was the special hallmark of Jerusalem. The city that from time immemorial had promoted שלום and friendship was now riddled with dispute and worse: its whole foundation was in ruins.

That is the meaning of חטא חטאת ירושלים, the double sin of sinas chinam which was an offence against the attributes of יראה and שלום, specific to Jerusalem. And the penalty: churban and golus. Our disunity in Jerusalem resulted in our being divided out amongst other nations, and our lack of fear has led to fearing torrents of persecution over the centuries — measure for measure.

With this in mind, how much more meaningful are the words of our Sages (Berachos 6b), who posit that a true Jewish marriage is akin to the rebuilding of Jerusalem. To make a success of marriage there must be mutual respect for one's

partner and a degree of submission to each other's request. In addition one must cultivate shalom bayis so that peace and oneness reign supreme. These qualities of respect and peace were ravaged in Jerusalem, but they can be restored in klal Yisroel through the medium of marital harmony.

20 90 IN SEARCH OF Greatness R. Freifeld
Now we can begin to understand what Rabbeinu Yonah was saying about tzarus ayin and tuvs ayin, bad eyes and good eyes. What is tzarus ayin? What is a bad eye? The word tzar means narrow, as the Gemara says in Yoma (21a) that no one ever said "tzar li hamakom" in Yerushalayim. No one ever said, "It's too tight here; I'm uncomfortable." The word tzar means narrow, confined, restricted.

A person that has tzarus ayin looks at another person through a crack, through a keyhole. He has a very narrow view of the other person, a very constricted view. He sees only one aspect of the other person. But every person has many aspects, innumerable aspects, and it is impossible to give a person completeness if you do not see the complete person.

The son who served his father gourmet food failed to see the completeness of his father. Maybe his father would have been better off if his son had given him a dry piece of bread but had sat down with him and told him about his business successes. His father would probably have enjoyed greater pleasure and fulfillment than from the coldly served gourmet dishes. But someone with tzarus ayin doesn't perceive that, because he only sees the other person through the narrow crack. He only sees the detail but fails to see the big picture. He fails to see the whole person.

The other son, however, saw the totality of his father. So

21 So the Mishnah says in Avos d'Rabbi Nassan that if you give another person all the gifts in the world but do it with a sour face, it's as if you did nothing. Do you know why? Because you didn't give it to the person. You gave it to a need. And the need is not the person. It is simply something that he lacks. The person, the real person, is the composite of all the aspects of the person. If you give him a warm shalom aleichem, if you address the essence of the person, that is worth more than all the gifts in the world.

walk over and give him a warm shalom aleichem, you're touching his essence. You're giving him substance and assurance, you're giving him validity, you're giving him life. You've touched his core. That is why you only get six blessings when you give a coin to a poor person but you get eleven blessings when you speak warmly and kindly to him.

22 קראו מזרחי ר"ע
תופעות לא טבעיות

זאת ועוד. מלבד המצב הנורא שאליה נקלעו ישראל כתוצאה מחטאיהם, עד שעבירות חמורות נעשו בעיניהם כחיתר, מלבד מה שהעם כפלו חטאיהם, שנו ושלשו בהם, הרי כל תופעת החטא בעם ישראל הינה יוצאת דופן. לדעת מהר"ל מפראג ינצח ישראל, פרק מט) ענין זה רמוז במאמר חז"ל "שחטאו בכפליים". ה"כפול" בענין זה משמעותו מבחינת האיכות ולא רק מבחינת הכמות, וכדבריו:

כי לפי מעלת צורתו האלוהית, אין ראוי שהיה בישראל חטא. כי האומות שחוטאים מפני שעצמם הם כעלי חומר, לכך לא נחשב החטא שלהם ככפל כמו החטא של ישראל שנחשב חטאם ככפל...

ומהר"ל מאריך ומבאר כי כל עיקר נפשות אומות העולם הינה חומרית, בעוד שעם ישראל ניתן בסגולת הצורה, שהיא המעלה הרוחנית שמעבר

לתכונות החומר. אם במהות חומרית החטא הוא תופעה צפויה, הרי במי שזכה למעלת הצורה הרוחנית, החטא הינו חריג ונחשב כבלתי טבעי לחלוטין. כיון שכן, גם מכותיהם של ישראל היו בכפליים בצורה בלתי מוסברת וחריגה, כיאה למי שניתן בצורה רוחנית אלוהית.

זהו גם הרמז בכינוי "איכה" שהשתמשו בו ישעיהו וירמיהו. ביטוי זה מביע התפעלות והשתוממות ממצב חריג הנגלה לפתע לעין. ישעיהו הנביא שראה את המטרונא בפחותה, ראה והבין שפחות זו שונה מכל המקובל ומעורר תדהמה, ועל כן התבטא "איכה". אף ירמיהו הנביא שראה אותה בניולה ובעתשה והנה אינו כדרך כל הארץ אלא שונה ונבדל בחומרות, אף הוא אמר "איכה ישבה בדד".

(אלא שניצני אותה התרדררה בלתי מוסברת כבר נמצאו בימיו של משה רבינו, כאשר המטרונא עוד היתה בשלותה. אם כבר אז ניכרו בה סימנים בלתי מובנים של תרעומות וחלונות, שמשו רבינו התבטא כלפיהם "איכה אשא לבדי", היה בכך סימן שלא בישר טובות לעתיד. מכאן נפתח הפתח לפורענות הנוראה שבבחינת "המכטל את התורה מעושר סופו שהוא מכטלה מעוניין".

23 אבל אשמים אנחנו

יש דברים אלו לקח עמוק נוסף. כאמור, לכל מאורע ולכל אסון סיבות רוחניות משלו. המכות והכאב שעומס הינם הגמול על החטא, והם גם האמצעים שניתנו מידי ההשגחה כדי להסב את תשומת הלב לשוב בתשובה ולהימנע מחטאים נוספים.

אם חלילה נוצר מצב שבו הקב"ה מעניש יחיד או חברה, ואלו אינם מפיקים את הלקח הנדרש, אלא ממשיכים בשיגרת חייהם ושונים בחטאם כאילו לא אירע דבר, הרי מידת הדין מתוחה כלפיהם בכפליים. במצב כזה החטא כפול ומכופל, מלבד עצם העבירה שרשים בה, נוסף לכך גם החטא החמור שאין לזנוים מוסר מן המאורעות.

כך לימדנו הרמב"ם ברבריו אודות החובה לזעוק ולהריע על כל צרה שלא תבוא על הציבור (הלכות תענית פרק א, הלכות ב"ט):

ורבו זה מדרכי התשובה הוא, שבפניו נתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו, וידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם... וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא זעקו ולא ירעו אלא יאמרו דבר זה ממנתה העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרת, הרי זו דרך אכזרית וגורמת להם להידבק במעשיהם

הרעים, ותוסף הצרה צרות אחרות... הוא שכתוב בתורה: והלכתם עמי בקרי
והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו
שהוא 'קרי', אוסיף לכם חמת אותו 'קרי'.

הגאון הקדוש ר' אלחנן וסרמן הו"ב, מרחיב ומסביר ענין זה. הכלל המסור
בידנו הוא שעם ישראל הוא הנמצא במרכז ההווה. בשביל ישראל שנקראים
'ראשית' נברא העולם, וסביבם גם מתנהלים כל מהלכיו. מתוך כך אמרו
חכמים (יבמות טג א) בביאור מה שנאמר לאברהם אבינו (בדאשית יב ג): "ונברנו
בך כל משפחות האדמה", ואפילו משפחות הדרות בארמה אינן מתברכות אלא
בשביל ישראל ואמלו סיפנות הבאות מגלוי לאספמא אינן מתברכות אלא
בשביל ישראל.

אולם כך הם גם פני הדברים לאורך גיטא. "אין פורענות באה לעולם אלא
בשביל ישראל". דעת תורה גורסת כי כשמתחולל משבר עולמי, יש לראות בכך
צעד המכוון משמים כלפי עם ישראל. אפשר שקברניטי האומות הסבורים
שמדינותיהם ואוטונומיהם טובלות, מחפשים פתרונות להחלץ מקשיים אלו.
אולם האמת היא שבמוקד האירועים נמצא עם ישראל. הם הציר המרכזי
שביגיו סובבים הולכים מהלכי עולם, וכל שאר העמים והמדינות אינם אלא
טפלים לו.

מטרת מהלכים עולמיים אלו נתבארה ברברי הנביא (עצמית ג ח): "הברתי
גויים, ושמנו מינותם, החרבתי תוצותם... אמרתי אך תוראי אותי תקונו מופז".
כשתקב"ה מבקש חס וחלילה להעניש את עם ישראל, הוא משתדל להבליע
זאת בתוך תופעה כלל עולמית. אם למשל נצורה גזירה על צמצום פרנסתם של
ישראל, מתחולל משבר כלכלי בעולם, ואז גם ישראל בתוכם מקבלים את
הכאבו שלהם.

25 במה דברים אמורים, כשישראל משכילים, להבין את הרמז ומשגשג
אורחותיהם. אולם אם ישראל מקשים עורפם, ממשיכים להלך בקרי, ומשלים
את עצמם כאילו לא אירע דבר, שהרי גם לאומות העולם אירע כואת, אזי
כביכול חלילה אין ברירה אלא להעניש יתורים בצורה ייחודית שתבליט כי הם
הלוקים. נמצא שבמקרים כאלו לקיים ישראל בכפליים, גם מן הצרות הכלליות
וגם מאותן המשלחות במיוחד אליהם.

* זהו עומק הענין שכיון שישראל חוטאים בכפליים: גם בעצם החטא, וגם
באי הסקת המסקנות מן העונש, אף עונשם הוא בכפליים: כחלק מכלל העולם,
וכפרט ייחודי נפרד.*

26 אלא שהז"ל שהדדעונו את דבר החטא הכפול והעונש הכפול, הם שאמרו
שאלו אינם סוף פסוק. לאחר התהליך המתמשך והמכאיב יבוא תור הנחמה
שאף היא תהיה בכפליים, כפי שנאמר: "נחמו נחמו עמי".
מצב טבעי אפשר שיחמשך זמן רב, אולי גם לנצח. אולם מצב בלתי טבעי
אין לו יכולת קיום ממושכת. בין שהחטא הינו חריג בעם ישראל והעונש שבא
בגמול עליו אף הוא חריג, על כרחו חייבים אנו להסיק מכך, שאלו יחלפו
ובמקומם יבואו ימי הטובה.

מה נאנו דבריו של המהר"ל (יצת ישראל, פרק א):
כי הגלות עצמה היא ראייה והוכחה ברורה על הגאולה, וזה, כי אין ספק כי הגלות
הוא שינוי וציאה מן הסדר... וכל הדברים כאשר הם יוצאים ממקום הטבעי והם
חוץ למקומם אין להם עמידה במקום הבלתי טבעי להם, רק הם חוזרים למקומם
הטבעי...

4 אדרבה, ככל שהמצב חריג יותר, הריהו מצביע על כך שהטובה שתבוא
בעקבותיו תחרבה יותר ותתבלט בכפל כפליים. ואם אמרנו שהעונש על
החטאים הינו ייחודי לעם ישראל, אף הנחמות תופענה בצורה ייחודית להם,
אם בשעתו לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל כי תחרב ירושלים, אף בבוא
לציון נואל תהיה הטובה מעבר לכל הציפיות, 'בשוב ה' את שיבת ציון היינו
בחולמים... או יאמרו בניימים הגדול ה' לעשות עם אלהי'.

רפ"ו ח"י 27
משנה ויחי

ונראה ליישב בהקדם ביאור דברי תו"ל
(פסוקים י"ח ע"ה) שאמר רבי יוחנן
אין בן דוד בא, אלא כדור שכולו זכאי,
או כולו חייב, ופלואים דברי חז"ל, כי
כשלמא מה שאמרו שכן דוד בא כדור
שכולו זכאי מובן, אך למה שאמרו שבא
כדור שכולו חייב אינו מובן, מהו הזכות
של דוד שכולו חייב, שכן דוד יבא
לגאלם.

ובדואי שאין כוונתם ז"ל לומר שכן דוד
בא כדור שכולו חייב כפשוטו,
היינו שיהיה דוד שלא ישמרו תורה
ומצות כלל, כי חס ושלום לא תהא כואת
בישראל, שכל ישראל יזיחו את קיום
התורה והמצות, ויהיו כולם חייבים.
שהרי הוכטחנו מפי הבורא יתברך (נדרס
לג, 66) כי לא תשכח מפי זרעו, ואמר
רבי שמעון בן יוחאי (שם קל"ט ע"ג) חס
ושלום שתשכח תורה מישראל, ובדואי
שלא תהא כואת בישראל שיהיו ח"ו דוד
שכולו חייב.

אלא כוונתם כאומרים כדור שכולו חייב,
* היא שכולם ידעו ויכירו שהם

חייבים, ועל ידי זה שידעו שחטאו לפני
המקום ב"ה, ישכילו לשוב בתשובה על
עונותיהם. כי מי שמכיר בחטאו באמת,
יודע שעליו לשוב בתשובה, ואף אם
י'תה ממשיך בדרכיו הקלקלות, אך מכל
מקום אפשר לייחל שברבות הימים, יבין
לבכו שעליו לשוב על העבירות שכידו
ושב ורפא לו. אך לא כן הדומה בדעתו
שמעולם לא עבר עבירה, לא ישוב
בתשובה.

על כן אמרו אין בן דוד בא אלא כדור
שכולו זכאי, או כדור שכולו חייב,
כי כדור שכולם יכירו שהם חייבים,
וישכילו לשוב בתשובה, ואז כן דוד בא.
לא כן כדור שמקצת חייב ומקצת זכאי,
היינו שיהא כיד הדרור מצות ומעשים
טובים, וכן כמה בני תורה שהוגים
ועמלים בתורת ה', אכן מתרשלים במקצת
מהמצות, אבל אינם מכירים בחטאם,
ואשתמוטי קא משתמטי וחושבים בנפשם
כי עושים נחת רוח ליוצרים עם- קיום
התורה והמצות שעושים, ומסיחים דעתם
מעבירות שבידם, וזה המעכב ביאת בן
דוד.

29 וזאת יש לכאר מה שאמרו חז"ל (יומא
ט" ע"ג) ראשונים שנתגלה עונם
נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם
לא נתגלה קצם. היינו כי הראשונים שהיו
בימי בית ראשון, שנתגלה עונם והכירו
בחטאם, לכן שבו בתשובה כרבות
הימים, ונתגלה קצם. אך לא כן היה
בבית שני, שעסקו בתורה ולא נתגלה
עונם, ועונם היה מכוסה ואינו ניכר, רק

כתוכם ישימו ארכם, על כן לא נתגלה
קצם, כי לא שבו בתשובה, כי לא השכילו
להכין שחטאו, ולא שבו בתשובה על
עונותיהם.

ר' חיים קהן

ואיתא במדרש רבה (איכה א' ז'): "חטאו בכפלים, דכתיב (איכה א' ח): 'חטא חטאה ירושלים, ולקו בכפלים, דכתיב (ישעיה מ' ב): 'כי לקתה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ומתנחמים בכפלים, דכתיב (שם א'): 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם', עכ"ל.

וצריך ביאור מה הפירוש "חטאו בכפלים", אם כוונת המדרש שישראל חטאו חטאים רבים, אם כן היה צריך להיות כתוב בגוססת: "חטאו חטאים רבים", ומדוע הגוססת "חטאו בכפלים"

ועוד יש לבאר בדברי המדרש מה הפירוש "לקו בכפלים", דהרי ודאי הוא שירושלים לא קיבלה עונש יותר מן המגיע לה.

והנראה לבאר, שבזמן שכלל ישראל עשו את רצונו של מקום, הקב"ה קירב את ישראל באהבה רבה, ונתן להם הארת פנים בהבנת התורה, והשרה שכינתו בבית המקדש, ועל כל צעד ושעל היתה ניכרת הקירבת הגדולה שה' מקרב את ישראל.

נדמצינו בגמ' סוטה (דף ג'): "אמר רב חסדא בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה שכנה שורה על כל אחד ואחד (בביתו - רש"י), שנאמר: 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', עכ"ל.

ופי' מהרע"א, שמתוך שהשכינה היתה שורה בביתו של כל אחד מישראל, בכך באה הברכה לביתו של כל אחד, כמו שכתוב (שמות כ' כ"א): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבוא אליך וברכתיך", ע"כ. ופירוש דבריו הוא, שמתוך שהשכינה שרתה בביתו של כל אחד מכלל ישראל, הם ידעו כיצד לכוון את מעשיהם לעבודת ה', וכשמקיימים את רצונו ה' זוהי הברכה הגדולה ביותר.

ולכן כשהיה מצב מרומם בו ניתנו ממרום סיועים גדולים לכלל ישראל, ובכל זאת הם נתרחקו מדרך ה', אז נמדד כל חטא בכפלים, משום שהשכינה שרתה ביניהם, ובית המקדש היה בנוי על תילו, ובכל זאת כלל ישראל התרחקו מאת ה', ולכן כל חטא נחשב באיכותו כחטא בכפלים, והוה הפירוש "חטא חטאה ירושלים" - "חטאו בכפלים".

וכיסוד הענין כתוב גם כן בדברי הנביא ירמיה (ב' י"ג), המובא בהפטרות פרשת מסעי: "כי שתיס רעות עשה עמי, אותי עזבו מקור מים חיים, לחצוב להם בארות בארות נשברים".

ופירוש הענין הוא, שכל חטא שנעשה בזמן של קירבת ה' נחשב באיכותו כחטא כפול, כיון שאם יש מצב של חטא בזמן שיש קירוב וסיוע גדול מאת ה' ית', אז התביעה היא גדולה יותר, ולכן כל חטא נמדד בכפלים, והוה המכוון בפס': "שתיס רעות עשה עמי", (וכעין זה פירש גם כן המצודות דוד, שם).

ג. ובטור (אר"ח, סימן ר"ח) דן בנוסח ברכת מעין ג', והביא מחלוקת הראשונים שיש הגורסים בנוסח הברכה: "ונאכל מפריה ונשבע מטובה", אולם יש ראשונים שטוענים שאין לומר כך, משום "שאין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה, אלא בשביל לקיים המצוות התלויות בה".

וכתב הב"ח שיש לקיים את גירסת "ונאכל מפריה ונשבע מטובה", משום שהשכינה השורה בארץ ישראל משפיעה על הפירות הגדלים בה, שפירות ארץ ישראל יונקים מקדושת השכינה השוכנת בארץ, וכשישראל אוכלים מפירות הארץ הם מקבלים השפעה וחיוזוק מקדושת השכינה שבארץ, ולכן פירוש נוסח הברכה "ונאכל מפריה ונשבע מטובה" הוא, שנוצה לאכול מפירות א", ומתוך כך נקבל חיוזוק מאותה השפעת קדושת השכינה הקיימת בפירות הארץ.

ד. ועל דרך מהלך זה נראה להוסיף ולבאר את המשך דברי המדרש, שכלל ישראל "לקו בכפלים", משום שבשעה שכלל ישראל לא עשו את רצונו של מקום, לא רק שהם לקו בכך שאיבדו את מעלתם המרוממת, כיאה לאנשים במעלתם, אלא שלקו ביותר שאת, שהם איבדו אפילו את היחס אליהם כאל בני אדם, כדאיתא בגמ' כתובות (דף ט"ו): "בבכ רבי יוחנן בן זכאי ואמר: 'אשריכם ישראל בזמן שעושים רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בכם, ובזמן שאין עושים רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה, אלא ביד בהמתחן של אומה שפלה' " (שהרי ראה רבי יוחנן בן זכאי שבת ישראל מלקטת שעורים מבין גללי בהמתחן של ערבים).

קמו טיב שכינתא בגלותא הנחמה

ואולם, עלינו לדעת כי מלבד גלות זאת, הקשורה בשריפת הבית על ידי משנאי ה' ומנאציו, ישנה גם גלות מסוג אחר, שהיא דוקא תלויה וקשורה בנו, והיינו: ענין הריחוק אשר רחוקים אנתנו מהשם יתברך - אבנו מלכינו - אשר בחר בנו מכל עם ורוממו מכל לשון וקידשו נמצותנו, ושמו הגדול והקדוש עלינו קרא, ונתן לנו את חובתו אשר הוא חיינו ואורך ימינו, כמו שנאמר (דברים ו כד) 'ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה; ותכלית כל אלו היתה להיטיב עמנו שאנו בניו הכיביו, כמו שנאמר (שם יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם'.

מצוהין ככלבא - הב הב

מה גדול הוא הצער ומה רב הוא הכאב והגלות של השכינה הקדושה, אשר תחת כי נשכיל להחזיר אף אנו מצידינו, את אהבתינו אליו יתברך שמו כמים הפנים אל הפנים, כביכול, באופן שנחפש תמיד בכל עת ושעה האין לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו - איננו נוהגים כן, אלא כל היום אנו עסוקים ושקועים בתוך עצמינו וסביבנו, כאשר כל מגמתנו היא הכיצד להעשיר ולהשכיב את רצונותינו העצמיים.

לא זו בלבד, אלא אף גם כשעה שאנו כבר עוסקים בשום דבר שבקדושה, אנו עושים זאת מתוך נגיעות אישיות רבות, כשמחשבתנו נתונה על השכר הצפון לנו כקצף קיימת לעולם הבא, בזכות קיום המצוה, או על הפירות שאנו אוכלים עבוריהן בעולם הזה, ועושים את החובה ואת המצוות בקדוים לחפור וליתנות מהן, אבל איננו מקיימים אותן מתוך רצון בנה לעשות כזה נחת רוח להשם יתברך.

ועל זה ועל כיוצא בזה כבר קרא תגר בוותר הקדוש, שגינה את אוחם שמצוהין ככלבא ואומרים הב הב, שכל עצמם וישותם להוטים אחר

זאת איננה נובעת מכך שכבר הורגלנו להיות 'מקבלים' תמידיים, עד שאיננו חודלים מלבקש ולדרוש בכל יום תמיד אך ורק את טובתנו - תחת אשר היה לנו לזכור במיוחדת של השם יתברך, אשר כל תכליתו ורצונו הקדוש הוא להיטיב עמנו הטבה ללא גבול, וללא כל כוונה לקבל מאתנו שום תמורה (ועד בתחילת ספרי אצרות חיים), ובמקום להכיר טובה אליו יתברך שמו על רוב חסדיו אשר הוא גומל אתנו ללא הרף וקצבה.

כלום יש לך גלות השכינה גדולה מזו, שבקצור שהשם יתברך מושך עלינו חוט של אהבה גלויה, הרי אנתנו מתנכרים אליו ניכור מחולש, מבלתי שום התייחסות.

לפיכך הרבה להן תורה ומצוות

יש חולה גרועה יותר מזה, והוא: אם האדם מקיים את מצוות השם יתברך מתוך כבידות וקושי גדול, מבלי חשקות ורעותא דליבא, והוא גרוע בהרבה מקודמו שלפחות כבר השכיל להבין ולדעת כי חובת המצוות נועדה לטובתו ולמענו.

כי על כן, אדם זה שאינו שש ושמח עם קיום המצוות, מגלה בכך על עצמו כי סבור הוא שתכלית קיום ושמירת התורה והמצוות נועדה כדי להטיב בזה - כביכול - עם השם יתברך, ואינו חלי ולא מרגיש לדעת כי ההיפך המוחלט הוא הנכון - שתכלית קיום ושמירת המצוות נועדה כדי להטיב בזה דוקא עם האדם המקיים אותם, כי הוא חייו ואורך ימיו, כאשר מפורש בפסוק דלעיל.

צענו של אבא

עשייתנו את המצוות מתוך כבידות ומתוך ההרגשה המתוארת לעיל - כאילו תכלית עשיית המצוות היא כדי להטיב על ידן עם השם יתברך, כביכול - נובעת אף היא מתוך הריחוק הגדול שיש בינינו לבין אבינו שבשמים, שבגללו איננו מרגישים כלל בגודל האהבה המשוכה אלינו מאתו יתברך, והיא אחת מגדולי הכבידות של גלות השכינה המצטערת - כביכול - מהנהגה שכזאת, כאשר בנוסף לעצם הריחוק הגדול שעליו מעידה התהוות זאת, הרי יש כאן גם מצב של זכחשות ותהנכות מצד מקבל הגאון המתנבך להטותו של משפיע הטובה.

כללו של דבר: חוסר האמונה בהשם יתברך, וגודל ריתוקינו ממנו, היא מהווה מצד עצמו גלות לשכינה הקשורה ותלויה בנו, ועליו להשתדל בכל כוחינו למנוע גלות זאת. ויש לזמזז שעל דבר זה נחנכון אודותינו דוד המלך ע"ה בהשפך נפשו לפני קונו, לאמור (ותהלים מב, ה, והוא אחד מפרקי תיקון לאה) 'היתה לי דמעתי לחם יזמם ולילה באמור אלי כל היום איה אלוקיך' - שבכל היום הלילה היה דוד המלך תובע מעצמו ומנפשו את צערה של השכינה וגלותה, כי היה מפנה לעצמו את השאלה 'איה אלוקיך'; כלומר, היכן ניתן למצוא אצלך את השכינה הקדושה, ולמה אין רואים את גילוי כבודך מתוך התנהגותך?!

הז"ן גם הבין דוד המלך ע"ה שיעקר גלות השכינה איננה נעוצה רק במעשיהם של בני הנכר המתריבים את מעוזי השכינה ומחללים את הר קדשו, אלא היא נעוצה בעיקר - להבדיל - באופן הנהגת כל איש אשר בשם ישראל יבונה, שעליו לתקן עולם במלכות ש-ד-ו ולהמציא מקום ומשכן להשדאת השכינה, באופן שתתגלה ותראה מלכותה עלינו, ותהיה קרובה וסמוכה אלינו כראוי לכני קל חי אשר נשמתיחן הצוכות מחתה כסא הכבוד, ואשר לכן הוא היה מפנה את השאלה של איה 'אלוקיך' - 'אלי', כלומר, לעצמנו, והיתה זאת: אופך, כה ישגב עד כדי כך שעל ה-

אור חדש 5 3 3 תקלו

"מה אעריך מה אדמה לך הבת ירושלים, מה אשוה לך ואנחמך בתולה בת ציון, כי גדול כים שכרך מי ירמא לך" (ב, יג)

"רבי חולמאי אומר, מי שהוא עתיד לרפאות שבח של ים, הוא ירפא לך" (איכ"ר ב, י)

הנה צ"ל מאיזה מחלה סובל הים שהוא צריך לרפואה? איזה חולי הוא בכלל "שבר של ים" מהו בכלל אותו שבר שעל פיו מבקש המדרש להמשיל את מושג הניחומים שיבואו לאחר שברו-ש"ל עם ישראל, שיוושע ויתרפא?

והלא מקובל שרק החי והמדבר יש בהם המושג של סבל, של הרגשה, של תחושת פגיעה או חוסר שלימות, אך אין כל סימוכין לכך שיש מעין זה אצל היסודות הדוממים שמהם מורכב העולם.

*אלא שכל הבריאה יצירתו של הקב"ה, אשר נבראה בהבל-פיו שם בה הקב"ה תשוקה עליונה שהיא משתוקקת ונכספת להתאחד עם שורשה, וכשם שהשמה שנחצבה ממעלה, מעולם הנצח, כוספת ומתגעגעת לשוב למקורה הראשון, כן גם כל הבריאה שנוצרה בדבר ה' נחצבת לשוב לשורשה הרוחני ואין לה מרגוע.

הגעגועים הללו מייסרים את חלקי הבריאה, הם מעוניים, הם תולים אהבה, הם שבורים ומצפים להירפא, להרגע ולהישקט. מחלתם היא הגעגועים והתשוקה, והאיחוד עם שורשם-היא התרופה והגאולה שלהם, היד העליונה היא אשר תרפא את שבר-לבם של עם ישראל הנתון בעינויים מרובים מתמת רוב געגועים וכיסופים לגאולתם, להתאחד עם האור הגדול אור זיו הנצח, וכדברי הזוה"ק עה"פ "כשוא גליו אתה תשבחם" (ותהלים פט, ט) "דשבח הוא מפני דכסיפין לעילא" (זהר ח"א סט, ב).

מים בוכים

"מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב (איוב כה, יא) "מבכי נהרות חבשי". אמר רבי אבא בבבלי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו העיזו פניהם ובקעו תחומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה שנאמר "הנתתן בים דרך ובמים עזים נתיבה" (ישעיה מג, טז), "גוער בים זיבשהו" (נחום א, ד), אמר להם הקב"ה הואיל ולכבודי עשיתו כל כך אין לתן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר (ותהלים צג, ד) "מקולות מים רבים אדירים משברי ים", ומה הם אומרים (שם) "אדיר במרום ה'" (רבינו בחיי ויקרא ב, ג).

וגי"כ פה צ"ל כמו ששאלנו לעיל מה שייך מים בוכים! ומה פירוש התעוזה שהעיזו פניהם עד שבקעו התהומות! אכן ענין עמוק הוא בתקר הבריאה!

*וכמו שביארנו שכל הבריאה, ומעשי ידי ה' משתוקקים להתאחד ולהזדווג עם שורשם למקור שמשם נחצבו, ואין שקטות שנפרדות זו מזו, והן שמחות כשהן מתאחדות, בשונו אל מקומן הראשון. ולפעמים הם מעיזים כאילו לצאת ולחרוג מחוגם וגבולם, מפני גודל תשוקתם לעלות למרום, למקום שאליו הם מתייחסים.

ולכן המים התחתונים "בוכים ככיה" שהם מתאווים וכוספים לשוב לשורשם למים העליונים שהיו מקודם מאוחדים אתם, ואי-אפשר לחלק הדבקים.

"המים בוכים" הם מלאים געגועים להיות קרובים להקב"ה יוצר בראשית עד שהם מרגישים כאילו כואבים מן ההתרחקות, סובלים צער מזה שהם נפרדים מהשורש. עזה היא תשוקתם של שרשי הטבע להתאחד ביניהם, עד שזו נקרא "העזה", אלא שהם נשארים גדורים בתחומיהם, מפני שגער בהם הקב"ה, לפי שהם צריכים לשמש ולהיות בתחתונים והאו רן שלו.

שנוטלים רשות מהתחתונים, היינו שגם כהיותם בארץ לא יינתקו מהשורש שלהם, כי סוף-סוף הם מאוחדים בתשוקתם למרות המחיצה החיצונית.

*הנפש סוערת להידבק לעליונים, וכן גם כל הטבע והברואים הנראים כחומר דומם - כאשר מסידים מהם את המעשה החומרי הרי מתגלית פנימיות רוחנית המתגעגעת ועורגת לעליונים. "ארץ", שענשה רצון בוראה, מלשון רצון (מד"ר בראשית ה', ז).

"הינים" שהוא זמן רוחני, מתגעגע אף הוא לנצחיות. כללו של דבר, כל הבריאה כולה היא גוש רוחני גדול אחד העטוף חומר, וממעמקי נפשה היא צוחת בגעגועים ובתשוקה לעליונים.

קדשנו במצותך שאף שאין בית המקדש שבו זכו ישראל לקדושה אפ"ה בקשתנו שזוכה לקדושה ע"י קיום המצוות.

ותן חלקנו בתורתך שע"י התורה נוכל לידבק בך.

שבנו מסובך אין הכוונה לטוב העוה"ז, שאינו אלא הכל ושוא נתעה. אלא לטוב האמיתי הוא הדביקות בו ית'.

ושמחנו בישועתך היא הישועה במלחמת היצר, שתצילנו מיצר הרע, ונשמח ביעוצתך.

וטהר לבנו לעבדך באמת שאף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים אנו מבקשים שהשי"ת יטהר לבנו לעבדו באמת.

כמה אנהנו רחוקים מהרגשות אלו, ומה עלינו לעשות כדי לעורר בלב את התשוקה לרוחניות.

ברם, שורש הדבר הוא, שאע"פ שאנו מצויים בבית המדרש, אבל "לא נתגלה עונים" בפנימיות אנו נמשכים אחר עניני העולם הזה, ומצב הדור שהוא כולו חומרי וגשמי עד דיוטא התחתונה משפיע גם עלינו, וכל מרצות החיים הוא התשוקה לענינים גשמיים.

* ובזה צריך להתחוס, לחלליך את תשוקת הנשמות בשאיפה רוחנית. וכשמתגלה לאדם אפילו קרן אור אחת של רוחניות, והוא מרגיש את מתיקותה, כבר יש לו ציור בשאר מעלות רוחניות, וכמשנית, ויכול להתאבל על חורבן בית המקדש. וככל שתגדל השאיפה לרוחניות, כך תגדל האבילות על חורבן בית המקדש, ועל חורבן הרוחניות שבלב, ועי"ז יתעורר לתקן את הגורם לחורבן הרוחניות שבלב, הלא הם כל התאוות החומריות ועניני העולם הזה. וכשרלב יהיה ראוי להשראת השכינה, בזה אנו מקרבים את הגאולה ובנין בית המקדש שיהיה אז "ושכנתי בתוכם".

שיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל

התקדמות העולם

חשבתי לעצמי שצריך לשים לב על השינוי הגשמי שחל בעולם בחמשים השנים האחרונות. גזירות אכזריות כמו שהיו ברוסיה לא נמצא היום - יהודים שמלו את בניהם, הניתו תפילין, שמרו שבת - נגזרו עליהם עשרות שנים של עבדות פוך. עשרות אלפי אנשים הוגלו לסיביר, בקור מקפיא של שישים מעלות מתחת לאפס, כשבקושי כסותם לעורם... וכיום אין כנמצא אכזריות שכזו - רוסיה התפרקה...

מלפנים היה רעב ומחלות בעולם, וכיום יש לחם ועוונה ומטעמים, החנויות מלאות כל טוב, לכולם יש בגדים לרוב, בית מחומם ועבודה נוחה. החיים של היום הם חיי רווחה. הבעיות כיום הם לא איך להשיג לחם, אלא איך לייצר מטוס מהיר יותר... אנהנו כיום "עם מדושני עונג".

* מנין מגיע כל השפע? בזכות מה זוכים לכל טוב? אין זו אלא גניבה של השפע. לו זכינו היתה באה בעקבות הצרות והרדיפות, זכות של שפע רוחני של תורה ויראה, ומשלא זכינו - עבר השפע למצב גשמי, לחיים של נוחות ופניוק, והרי זה כשמתח היהודי על עשרת הרוכלי בפרוטות של גשמיות, אנהנו מרגישים סיפוק ולא בזכים על ההשפעה הרוחנית שהיתה צריכה לבוא.

"הקב"ה בוכה על גאונותן של ישראל, שניטלה מהם וניתנה לאומות" (חגיגה ה ע"ב) - כמה יש לבכות על "השפע" הגשמי הזה, הרי כל כולו - הוא "החשנים רובל" שגנבו מאתנו! עם ישראל שפך דם רב - וכי השפע הגשמי הוא התמורה עבור הדם?!

הסוד 50 5 ח"ם רבין - "החלק" אור פני חיים | מסכת

התחושה בה פתחנו, הרואה את האבלות על המקדש כמשא על כתפנו, נובעת מאותו קושי להשתנות, מהרצון להישאר בעולם הילדות הנעים, וגם שהאדם רואה את החיים ללא המקדש וללא הקרבתו כחיים די מושלמים, שזה לנו כבר אלפיים שנה שמסתדרים בלעדיו, ורק אלו שלושת שבועות, ששבים לפתע ומופיעים בלוח השנה מקלקלים לנו, א"ת שגרת החיים הנעימה, ועוד בדיק באמצע החופש, אך דנו כי כל עוד המקדש אינו בנוי אות הוא שהעם אינו בנוי.

השו"ע בפתחתו כותב 'ראוי לכל ירא שמים שיליח מיצר ודואג על חורבן ביהמ"ק', וכבר שאלו מדוע הלכה זו מיועדת ליראי שמים בלבד, וכי מי שאינו ירא שמים נפטר בשל כך מאיזה מצוה, וענו על דרך הדרוש, שלכן ראוי וזיקא לירא שמים לבכות על החורבן, כיון שמי שאינו ירא שמים ראוי שיכבה קודם כל על עצמו. אולם עפ"י מה שהסברנו אין בתשובה זו עשוע לשוני גרידא, אלא תירוץ עמוק ואמיתי, מי שאינו ירא שמים, מי שעדיין לא בנה את עצמו, כיצד יוכל בכלל לבנות מקדש.

* עלינו להלחיב ולהגדיל את הגעגועים לאור העליון, לגילוי שכינה, ולביאת המשיח, לעורר הכיסופים, ולהצית אש הגעגועים עד שכל כלי-נפשנו יכספו ויתבעו ויתפללו, אנה השם אבינו הרחמן השלט את מדת הרחמים על מדת הדין, גלה כבוד מלכותך עלינו, אנה השב שכינתך לציון, במהרה בימינו אמן ומתפללים ומבקשים מאתו ית"ש שלא להבליג על תשוקתו וחיתבו העוה להתאחד עם עמו ישראל, כמו שאמרנו (וכוונות סב, ב) "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (שמות טו, יז), ולבסוף "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שם כה, ח).

ויכ שפחים
5 באב"ר

ותה חז"ל תקנו אבילות על חורבן הבית, וגדר אבילות הוא שמצטער על דבר שנלקח ממנו ומרגיש בחסרונו. וכדי להתאבל על בית המקדש, הרי צריך שיהיה לנו איזה הרגשה נטעלת בית המקדש.

* וכיון שמעלות בית המקדש הם מעלות רוחניות, צריך שיהיה לנו הרגשה ברונתנות. שאז אף שאנו רחוקים מהשגת המעלות שהיו בבית המקדש אבל יש כבר קשר ושייכות לאותן מעלות כדי שנוכל להתאבל על חסרונו.

ומשל למח הדבר דומה, למי שנולד במערה ולא ראה אור השמש מימיו, רק אור הנר. הנה אף אם יאמרו לו שיש אור יותר גדול ויותר ערב ומתוק מאור הנר, והוא אור השמש, לא ישתוקק לאור השמש כלל, כי אין לו השגה במתיקות אור השמש, אך אם יעשו סדק קטן

במערה ויכנס קרן אור אחת וירגיש במתיקות האור הזה, מיד יבין מהו אור השמש וישתוקק וישאף לצאת לחוץ לראות ולהינות מאור השמש.

* כך גם האדם, כאשר הוא משיג בשכלו מעט ממעלות הרוחניות, ומרגיש את מתיקותה הוא שואף להשיג עוד רוחניות ואף אותם המעלות שעדיין לא הרגיש אותם, הוא שואף להשיג אותם מאחר וכבר טעם את מתיקות הרוחניות.

וכאשר יתבונן שבבית המקדש היו כל המעלות הרוחניות, יבוא לידי אבילות על חורבן הבית שאבדנו בחורבנו את לחלוות החיות.

46 נמצא שהדרך לקיים מצוות חז"ל להתאבל על בית המקדש, הוא, ע"י שיש שאיפה לרוחניות.

* והטבא מקלם ז"ל (חכמה ומוסר, שלא) כתב וז"ל: "לכן, כל האבל של טי באב, על שאתה הוא, על לבו אשר הוא דוגמת ק"ס, שנחרב, על זה יש להתאבל יותר מעל חורבן נבוכדנצר כי יני קמחא טחינא טחין, ועוונותיהם של ישראל הם הם החריבו הבית.

והבט וראה עד כמה היה יחיה האדם בטעות, הוא בוכה מאד על חילול השי"ת שיש פריצי עם, ואיך יבכה עליהם שטחנו קמחא טחינא, והוא עצמו יטחון חטים שלמות.

משל למה"ד לאחד שחותך את חבירו ובוכה על צערו. שוטה! כך הוא שורף בית המקדש וקדש הקדשים בעוונותיו הוא, וצועק ובוכה ע"י שנחרב.

* נמצא, כי כל האבל צריך להנות על עוונותינו, והשי"ת יעזרנו להיות לבנו משכן ויבנה ביהמ"ק במהרה בימינו.

● ולמשנית הדבר מובן בפשיטות, כי האבילות על בית המקדש והאבילות על החורבן שבלבו, הם ענין אחד ממש, כי גם האבילות על הבית המקדש אין זה אבילות על חורבן עצים ואבנים רק אבילות על אבדן המעלות הרוחניות שהיה בבית המקדש, ואבילות זו היא ע"י הרגשת חסרון המעלות בלבנו, דהיינו הרגשת החורבן שבלב.

לא נתגלה עונים

וכשנתבונן על מצבנו, נראה כמה רחוקים אנו משאיפה לרוחניות, כל שאיפתנו הוא רק לעניני העולם הזה, ובענינים הרוחניים אנו מסתפקים במועט, לא חסר לנו לא תורה, ולא קדושה, ולא סתרה וכי וכי. רק ענינים גשמיים.

ובתפלה שמי"ע כשאומרים "ותחזינה עינינו בשוּבך לציון ברחמים" מי משתוקק בה לגילוי שכינה בבית המקדש